

*Сагадатов Р.Т.¹, Сейітказы П.Б.², Рамазанова Д.Ж.³, Отарбаева Л.Л.⁴

^{1,2} Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

³ Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті

⁴ «Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығы

^{1,2,4} Қазақстан, Астана

³ Қазақстан, Ақтөбе

¹ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-3124-658X>

²ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8799-7699>

³ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8517-7072>

⁴ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-3222-2642>

*raibek.sagadatov.94@gmail.com

КОМАНДАЛЫҚ ЖҰМЫСҚА ДАЙЫНДАУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ: СОҢҒЫ ЗЕРТТЕУЛЕРГЕ ШОЛУ (2015–2025 жж.)

Аңдатпа

Мақала мазмұнында 2015–2025 жылдар аралығындағы отандық және шетелдік педагогикалық және психологиялық зерттеулерге шолу негізінде болашақ мамандарды командалық жұмысқа даярлаудың теориялық-әдіснамалық және практикалық аспектілері талданады. Зерттеудің өзектілігі командалық жұмысқа дайындық ұғымының мазмұндық-құрылымдық сипаттамасының ғылыми еңбектерде бірізді **жүйелеу және** оны дамыту тетіктерін өзгермелі білім беру кеңістігі жағдайында қайта пайымдау қажеттілігімен байланысты. Зерттеудің мақсаты – командалық жұмысқа дайындық ұғымының мазмұндық-құрылымдық мәнін нақтылау және оны қалыптастыру тетіктерінің эволюциялық динамикасын жүйелеу. **Зерттеу салалық кешенді әдеби шолу** әдісіне негізделіп, контенттік және тақырыптық талдау тәсілдері қолданылды. Сараптамалық іріктеу Google Scholar және DisserCat ғылыми дерекқорларында жарияланған рецензиядан өткен еңбектер мен диссертациялық зерттеулер негізінде жүргізілді. Зерттеу жұмысының нәтижесі ретінде командалық жұмысқа дайындықтың ғылыми еңбектердегі компоненттері талданып, негізгі алты компоненті анықталды. Олар: мотивациялық; рөлдік және функционалдық; коммуникативтік; командалық шешім қабылдау; эмоционалдық және мінез-құлықтық; рефлексивтік компоненттер. Ұсынылған мақаланың ғылыми маңызы қазақстандық ғылыми журналдардағы мақалалар мен халықаралық диссертацияларды талдай отырып, командалық жұмысқа дайындықты жай ғана дағды емес, тұлғаның (болашақ маманның) адамдармен қарым-қатынасында, бірге әрекет етуінде, мақсатқа команда болып жетуде ерекше рөл атқаратын көпдеңгейлі жүйе деп **анықталғандығында**.

Түйінді сөздер: командалық жұмысқа дайындық, командалық өзара әрекет, кәсіби орта, командалық жұмыстың цифрлық форматтары, коллаборациялық орта, көшбасшылық, ынтымақтастық.

Кіріспе. Адами капиталды дамыту ел азаматтарының білім және денсаулық деңгейімен байланыстырылып қарастырылады. Алайда қазіргі жағдайда ол өскелең ұрпақтың өзгермелі әлемнің (VUCA, BANI, SHIVA, TACI) сипаттамаларына бейімделуін қамтамасыз ететін дағдылар жүйесімен айқындалады. VUCA тұжырымдамасына сәйкес әлем құбылмалы (Volatile), белгісіз (Uncertain), күрделі (Complex) және екіұшты (Ambiguous) сипатқа ие. BANI моделі әлемді осал (Brittle), алаңдаушылық тудыратын (Anxious), сызықты емес (Nonlinear) және толық түсінуге қиын (Incomprehensible) жүйе ретінде сипаттайды. SHIVA парадигмасы әлемнің ыдыраған (Separated), шамадан тыс байланысқан (Hyperconnected), түсініксіз (Incomprehensible), осал (Vulnerable) және жеделдетілген (Accelerated) сипатын айқындайды. Ал TACI тұжырымдамасы әлемнің турбулентті (Turbulent), кездейсоқ (Accidental), бей-берекет (Chaotic) және дұшпандық (Inimical) сипаттарын көрсетеді.

Әлемдік еңбек нарығындағы өзгерістерді стратегиялық түсінудің және болашақ дағдыларды айқындаудың негізгі дереккөзі – халықаралық «The Future of Jobs Report» («Болашақ жұмыс орындары туралы») есебі. Білім беру, кадрларды даярлау, елдің кадрлық саясатын құрастыруда қолданылатын бұл есеп соңғы он жылдықта 2016, 2018, 2020, 2023 және 2025 жылдары бес рет жарияланды. Бұл есептерде аналитикалық деректер мен еңбек нарығындағы беделді компания өкілдерінен, басшыларынан алынған сауалнамалардың нәтижесіне сүйеніп, алдағы уақытта қажетті дағдылардың тізімі ұсынылады.

Алғашқы 2016 және 2018 жылдары жарияланған есептерге талдау жұмысын жүргізген уақытта командалық жұмыс немесе командалық жұмысқа дайындық ұғымы тікелей

айтылмайды. Дегенмен болашақта қажетті дағдылар қатарындағы әлеуметтік дағдылар (social skills), адамдар арасындағы өзара әрекет дағдылары (interpersonal relations) мен ынтымақтастық дағдыларында (cooperation) командада бірге жұмыс жасау, командалардың бір-бірімен өзара мақсаттарға жетуінің маңыздылығы атап көрсетіледі. Есепте оның себебі ретінде технологиялық өзгерістердің үздіксіз орын алуына байланысты нәтижеге жету мен жұмыс орнында өнімділікті арттыру басты мақсат деп түсіндіреді. Болашақта қажетті дағдыларға қатысты бірінші және екінші есептің өзінде командада жұмыс жасай алудың бірнеше дағдылардың құрамдас бөлігі екенін байқаймыз.

Кейінгі бес жылдықта, яғни 2020 және 2023 жылдары шыққан «Болашақ жұмыс орындары туралы» талдамалық есептерде командалық өзара әрекет, ынтымақтастық және бірлесіп жұмыс жасау дағдылары жеке аталады. Дегенмен 2020 жылғы есепте сарапшылардың пікірі мен зерттеулердің қорытындысы бойынша еңбек нарығында жоғары сұранысқа ие деп «көшбасшылық және әлеуметтік ықпал (leadership and social influence)», ынтымақтастық (collaboration), қарым-қатынас (communication), эмпатия (empathy) дағдылары аталады. Осы жылғы есепте командалық жұмыс кәсіби ортадағы байланыс емес, бірге жұмыс жасайтын адамдар арасындағы креативтілікті және икемділікті арттыратын фактор ретінде аталып көрсетіледі. Екі жылдан кейін қайта жүргізілген зерттеуде заманның қарқынды дамуының себебінен адамдардың құндылықтарының өзгеруінен командада жұмыс жасаудың артықшылықтары айтылады. Адамдар арасындағы сенім, ынтымақтастық және ортақ мақсатқа жету үшін бір-бірімен тиімді жұмыс жасаудың негізі ретінде тұлғааралық қабілеттердің болашақта кез келген елдің экономикасын арттыруда маңыздылығын атап өтеді.

Алдыңғы есептерден байқағандай, болашақтағы жұмыс орындарында қызметкерлердің негізгі кәсіби білімі мен дағдылары емес, біртіндеп икемді дағдыларға нақты назар аударылады. Соңғы 2025 жылғы зерттеу нәтижелерінде де жаңа талаптар ретінде ұжымдық интеллект және ортақ көшбасшылық (collective intelligence, shared leadership) ұғымдары енгізілді. Жаңа талаптардың барлығы болашақтағы табысты маманды жеке кәсіби шеберлігімен өлшемейді, керісінше командада ортақ шешім қабылдай алу, өзара сенім орнатып, бірлескен әрекеттердегі қабілеттілігімен өлшейді. Сонымен қоса есепте жастардың жұмысқа, ұжымға, құндылықтарға мән беріп жүргені айтылады [1]. Жоғарыдағы талдауды қорытындылай келе, 2016 жылдан 2025 жылға дейінгі аралықта «The Future of Jobs Report» есептеріндегі командалық жұмыс түсінігі жанама әлеуметтік құзыреттен стратегиялық кәсіби қабілет деңгейіне дейін дамыды. Бұл эволюция жоғары білім беру саясатын қайта қарастырудың, соның ішінде болашақ мамандарды командалық жұмысқа даярлаудың әлемдік деңгейдегі маңыздылығын айқындайды.

Қазақстандық контексте болашақ мамандардың командада жұмыс істеу дағдыларының маңыздылығы еліміздегі салалық және өңірлік жаңа мамандықтар атластарымен айқындауға болады. Елімізде аталған атластарды дайындау екі кезеңде жүргізілді. Біріншісі Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігінің тапсырысымен Жаңа мамандықтар мен құзыреттілік Атласы, екіншісі «Халық табысын арттырудың 2029 жылға дейінгі бағдарламасы» кешенді жоспары аясындағы Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі (ҚР ҒЖБМ) Жоғары білім беруді дамыту ұлттық орталығының «Мамандығым – Болашағым» бағдарламасы бойынша жасалған атластар.

Әдістер мен материалдар. Зерттеу сұрағы «қазіргі педагогикалық және психологиялық зерттеулерде командалық жұмысқа дайындық ұғымының мазмұны мен құрылымы қалай айқындалады?», «2015–2025 жылдар аралығындағы зерттеулерде командалық жұмысқа дайындықты қалыптастырудың педагогикалық және психологиялық тетіктерінде қандай даму үрдістері байқалады?» деп тұжырымдалды.

Зерттеу сапалық сипаттағы кешенді әдеби шолу әдісі бойынша орындалып, 2015-2025 жылдар аралығында жарияланған ғылыми еңбектерге сүйене отырып, командалық жұмысқа дайындық ұғымының педагогикалық және психологиялық тұрғыдан қарастырылу ерекшеліктерін талдау мақсатын көздеді.

Әдебиеттерді іздеу қазақ тіліндегі жарияланымдар үшін «Google Scholar», ал орыс тіліндегі диссертациялық зерттеулер үшін «DisserCat» (Научная электронная библиотека диссертаций и авторефератов) дерекқорларында жүзеге асырылды. Іздеу барысында «командалық жұмыс», «команда», «командная работа» түйінді сөздері қолданылды. Негізгі іріктеу критерийлері: жарияланым мерзімі 2015 жылдан 2025 жылға дейін; жариялану тілі қазақ, орыс; материалдың ғылыми сипаты мен рецензиялануы.

Әдебиеттерді салыстырмалы талдау барысында Bloomberg және Volpe (2012) ұсынған сапалық зерттеулерге арналған әдеби шолу матрицасы қолданылды. Іріктелген еңбектер мазмұндық және тақырыптық талдау (content and thematic analysis) әдістерімен жүйеленді.

Бірінші кезеңде командалық жұмысқа дайындық ұғымының мазмұндық мәні анықталды; Екінші кезеңде оның құрылымдық компоненттері топтастырылды; Үшінші кезеңде командалық өзара әрекетті дамытуға бағытталған педагогикалық тәсілдер мен психологиялық тетіктер жіктелді. Зерттеуде тек ашық қолжетімді және рецензияланған дереккөздер пайдаланылды.

Нәтижелер мен оларды талқылау. Қазақстандық ғылыми еңбектерге талдау жүргізу барысында командалық жұмысқа тікелей қатысты (атауында немесе тарау, тарауша атауларында) кандидаттық және докторлық диссертация табылмады. Google Scholar академиялық іздеу жүйесінде «командалық жұмыс» кілт сөзі бойынша алынған ғылыми жарияланымдарға контенттік сараптау жүргізілді. Сараптау аталған платформаның бірінші және жетінші беттерінде ұсынылған материалдар бойынша орындалды. Бұл командалық жұмыс ұғымына қатысты зерттеулердің мазмұнын, тақырыбын және ғылыми репрезентация деңгейін жүйелі бағалауға мүмкіндік берді.

Жоғарыда көрсетілген платформалардан зерттеу тақырыбына қатысты деп іріктеліп алынған мақалалардағы зерттеулерде командалық жұмыс үш контексте қарастырылады деп тұжырымдауға болады. Біріншісі – жоғары оқу орындарының (бұдан әрі – ЖОО) білім алушыларына қатысты зерттеулер; екіншісі – мектеп оқушыларына бағытталған зерттеулер; үшіншісі – әртүрлі деңгейдегі білім беру мекемелерінде жұмыс жасайтын педагогтерге қатысты зерттеулер. Олар туралы ақпарат 1-кестеде берілген.

1-кесте. Командалық жұмысқа дайындық ұғымының отандық еңбектерде қарастырылуы

Зерттеу бағыттары	Авторлар	Мақала тақырыбы	Командалық жұмысқа қатысты тұстары
Академиялық ортадағы білім алушыларға қатысты зерттеулер	М.Қ. Уандықова, Т.Ш. Миркасімова, Г.Н. Астаубаева, Г.С. Мухамеджанова, А.Д. Елеукулова (2024)	Жіра курсын оқу үрдісіне енгізудің қажеттіліктері мен артықшылықтары (Жіра – бағдарламалық өнімнің атауы)	Жіра курсын бакалавриат деңгейіндегі білім беру бағдарламаларына енгізу арқылы студенттердің командалық жұмыс дағдыларын дамыту жолдарын қарастырған [2].
	С.Т. Мамадалиев, А.Н. Аутаева және А.Т. Бекмурат (2025)	Арнайы педагогтарды кәсіби даярлауда жобалық технологияны қолдану моделі	Жобалық оқыту экспериментін жүргізу барысында кәсіби біліктілігін, зерттеу және командалық жұмыс қабілеттерін қалыптастыруға арналған арнайы мазмұндағы тапсырмалар мен әдістемелік құралдарды пайдаланған [3].
	Э.А. Айтенова, Қ.Н. Сарыбекова, А.А. Сманова және З.Д. Кошимбетова (2024)	Коллаборациялық орта негізінде болашақ педагогтің кәсіби даярлығының теориялық-әдіснамалық негіздемесі	Коллаборациялық орта құрудың әдісі ретінде ойындар негізінде командада оқытуды, сабақта студенттердің командалық әрекетін ұйымдастыруды атап көрсеткен [4].
Мектеп оқушыларына	Д.С. Кадерова мен А.Б. Медешова (2024)	STEM (Science, Technology, Engineering	Командалық жұмысты ұйымдастырудың және

бағытталған зерттеулер		and Mathematics – Ғылым, Технология, Инженерия, Математика) технологияларын енгізу және оларды физика сабағында қолдану	командада жұмыс жасауды маңызды дағды ретінде атап өткен [5].
	Г. Ризаходжаева, И. Усембаева және Б. Баймуханбетов (2025)	Мектеп оқушыларының саяхатқа деген ынтасын арттырудағы soft skills (ікемді дағдылар) дағдыларының рөлі	Soft skills дағдылар ретінде «коммуникация дағдылары, командалық жұмыс, шығармашылық ойлау, көшбасшылық қасиеттерді» белгілеп алған; Эксперимент арқылы командалық жұмыстың оқу және тәрбиедегі маңыздылығын айқындаған [6].
	Г.С. Кайсағалиева мен А.О. Абдрахманова (2025)	Оқушылардың сыни ойлауын дамытудағы CLIL рөлі: белсенді оқыту мен ақпаратты талдауға ықпал ететін тәжірибелерді зерттеу	CLIL әдісі (Content and Language Integrated Learning) арқылы командалық жұмыстың қалыптастырудағы маңыздылығын сипаттаған; «Топтық жұмыс» және «Командалық жұмыс» ұғымдарын бірдей мазмұнда қарастырған [7].
Өртүрлі деңгейдегі білім беру мекемелерінде жұмыс жасайтын педагогтерге қатысты зерттеулер	М.А. Бакетова мен Г.З. Таубаева (2022)	Болашақ мектепке дейінгі білім беру мамандарын даярлаудағы педагогикалық үдерістің маңызы	Бәсекеге қабілеттілікті командада жұмыс жасауды меңгеру арқылы арттыруға болатындығын сипаттаған; «Командалық жұмысқа дайындық» ұғымын коммуникативтік және аксиологиялық дайындықтардың бірлігі деп түсіндіреді [8].

Дереккөз: авторлар дайындаған.

Тәуелсіз мемлекеттер достастығы (ТМД) елдерінде командалық жұмыс, командалық жұмысқа дайындық мәселесін қарастыру үшін 2006 жылдан бастап диссертациялардың қоры жинақталған dissercat.com электрондық кітапханасында талдау жұмысы жүргізілді. Аталған платформада педагогика (13.00.00) және психология (19.00.00) бағыттары бойынша 2015-2025 жылдар аралығы деген фильтр қойылып, «командная работа» кілт сөзімен кеңейтілген іздеу жүргізілді. Бұл іздеудің нәтижесінде 296 диссертация табылды. Оларды талдау барысында көпшілігі түйінді сөздің «команда», «командный», «командное», «командных» деген нұсқаларында және спорт саласындағы «команда» сөзімен байланысты да диссертацияларды бергені анықталды. Осыған байланысты нақты командалық жұмысқа қатысты еңбектерді айқындау үшін қосымша контенттік сараптау жасалды. Іріктеу критерийлері ретінде: тақырыпта «командная работа / командная деятельность / работа в команде» тіркестерінің дәл болуы және мазмұнында (жоспарында) командалық өзара әрекетке, топтық жұмысқа немесе командалық жұмысқа даярлыққа қатысты нақты ғылыми тұжырымдардың кездесуі алынды. Жүргізілген талдау нәтижесінде ғылыми-педагогикалық және психологиялық контекстте командалық жұмысқа тікелей қатысты 6 диссертация анықталды. Сонымен қатар аталған жүйеде кейбір еңбектердің мамандық шифрлары көрсетілмейтінін ескеріп, іздеудің қайталама (коды көрсетілмеген) нұсқасы орындалды, оның нәтижесінде тақырыпқа сәйкес қосымша 4 зерттеу табылды. Жалпы алғанда, командалық жұмысқа қатысты мазмұндық және тақырыптық деңгейде нақты қарастырған 10 диссертациялық жұмыс анықталды.

Біз сараптаған еңбектерде командалық жұмысқа дайындық мәселесі педагогикалық, психологиялық, білім берудегі менеджмент және мамандарды кәсіби даярлау (медицина

саласы мен құқық саласы) бағыттары бойынша жүргізілген. Педагогикалық бағытта А.Д.Малышева (2018) қарастырған болса, психологиялық бағытта Е.А. Проненко (2019), ал білім беру менеджменті бойынша командалық жұмысқа дайындықты А.В. Хохлов (2020) зерттеген. Жеке бір білім беру бағдарамасы аясында болашақ мамандарды командалық жұмысқа дайындығы мәселесімен М.Р. Хакимова (2025) мен Е.Г.Князева (2023) айналысқан. Аталған ғалымдардың еңбектерін талданып, нәтижелері 2-кесте мазмұнында көрсетілді.

2-кесте. Командалық жұмысқа дайындық ұғымының мазмұндық-құрылымдық мәні

№	Автор, диссертациялық жұмыстардың тақырыптары, жылы	Зерттеу пәні	Командалық жұмысқа дайындық құралатын компоненттер
1	А.Д. Малышева, «Педагогические условия формирования готовности к работе в команде студентов-библингеров Республики Саха (Якутия)», (2018)	Университеттегі екі тілді студенттердің командалық жұмысқа дайындығын дамытудың педагогикалық шарттары.	Коммуникативтік; Тұлғалық; Когнитивтік
2	Е.А. Проненко, «Психологические особенности смыслообразования и формирования межличностных смыслов в ситуации командного взаимодействия», (2019)	Командалық өзара әрекеттесу контексіндегі жеке тұлғаның мағаналық сферасы.	Жаңа тұлғааралық және тұлғалық мағыналар; Іс-әрекет, Міндеттер мен шешімдердің мағынасы мен мәні
3	А.В. Хохлов, «Развитие у руководителей общеобразовательных организаций культуры командной работы», (2020)	Қосымша кәсіби білім беру аясында жалпы білім беру ұйымдарының басшылары арасында командалық жұмыс мәдениетін дамыту процесі.	Бір – біріне сенім; Бірге шешім қабылдау; Жоспарлау мен міндеттерді бөлісуде барлығының пікірінің ескерілуі
4	Е.Г.Князева, «Формирование компетенции командной работы студентов медицинских специальностей средствами симуляционных технологий» (2023)	Симуляциялық технологияларды қолдана отырып, студенттердің командалық жұмыс құзыреттілігін дамытудың педагогикалық моделі.	Когнитивтік; Мотивациялық-құндылықты; Рефлексивті-белсенділік
5	М.Р. Хакимова «Формирование опыта командной работы у будущих юристов в вузе» (2025)	Болашақ заңгерлердің университеттегі кәсіби дайындығы кезінде командалық жұмыс тәжірибесін дамытудың мазмұны, ұйымдастырушылық және педагогикалық құралдары.	Эмоционалды үйлесімділік; Өртүрлі командалық рөлдерді меңгеру; Шығармашылық шешімдерге ашықтық; Өнімді өзара әрекеттесу

Дереккөз: авторлар дайындаған.

Жоғарыдағы көрсетілгендей командалық жұмысқа дайындық мазмұндық-құрылымдық компоненттерден тұратындығы бірнеше рет дәлелденген. Демек, командалық жұмысқа дайындықты ғылыми түрде қарастыруда алдымен оның компоненттерін анықтап алу қажеттілігін көрсетеді. Сәйкесінше қарастырылған еңбектердегі тұжырымдарды талдап, зерттеу сұрағы аясында жүйелеп командалық жұмысқа дайындық ұғымының мазмұндық-құрылымдық мәнін ұсынамыз. Біздің пайымдауымызша 2015-2025 жылдар аралығында жарияланған еңбектер бойынша командалық жұмысқа дайындық мотивациялық; рөлдік және функционалдық; коммуникативтік; командалық шешім қабылдау; эмоционалдық және мінез-құлықтық; рефлексивтік деген компоненттерден құралады (1-сурет).

Екінші зерттеу сұрағы бойынша 2015-2025 жылдар аралығындағы жарияланған ғылыми-зерттеулерге сүйене отырып, командалық жұмысқа дайындықты дамытуға ықпал ететін педагогикалық және психологиялық тетіктері зерделенді. Белгіленіп алынған уақыт аралығындағы диссертацияларды талдау нәтижесінде келесі жылдар бойынша ұқсастықтары бойынша жіктелді: 2017-2019, 2018-2021, 2022-2025, 2023-2025. Көрсетілген уақыттарда командалық жұмысқа дайындықты қалыптастыру және оған дағдыландыру жалпы педагогикалық әдістерден басталып, практикалық психологиялық механизмдер және кәсіби

контекстегі рөлдік модельдер мен цифрлы ортадағы командалық форматтарға дейін дамығандығы анықталады.

1-сурет. Командалық жұмысқа дайындықтың мазмұндық-құрылымдық компоненттері
Дереккөз: авторлар дайындаған.

Жалпы алғанда, 10 диссертацияны жүйелі талдау командалық жұмысқа дайындықты дамыту тетіктерінің уақыт бойынша төрт негізгі кезең бойынша эволюцияланғанын дәлелдейді: педагогикалық әдістерге негізделген кезең; тұлғалық-психологиялық механизмдерге ауысу; кәсіби рөлдік орталарда қалыптасу; онлайн форматтарға бейімделу (3-кесте).

3-кесте. Командалық жұмысқа дайындықты дамыту тетіктерінің эволюциялық динамикасы (2017–2025 жж.)

№	Жылдар	Авторлар	Педагогикалық және психологиялық тетіктер	Кезеңдер атауы
1	2017–2018	Ю.В. Васильева [9]	Проблемалық оқыту; оқыту семинарлары; тренингтер; бинарлық және интеграциялық сабақтар; кейстерді шешу; жобалау; кәсіби жағдаяттарды бірлесіп талдау; рөлдік ойындар; топтық дискуссиялар	Педагогикалық әдістерге негізделген кезең
2	2018–2021	А.Д. Малышева [10] Е.А. Проненко [11] А.В.Хохлов [12]	Тұлғааралық өзара әрекет; мән (мағына) мәселесі; эмоционалды күй; командалық жұмысқа дайындыққа психологиялық стрессті болдырмау; эмоционалды тұрақтылықты қалыптастыру; жолдастық көмек көрсету	Тұлғалық-психологиялық механизмдер кезеңі
3	2022-2025	М.Р. Хакимова [13] Е.Г. Князева [14]	Командалық дайындықты кәсіби рөлдер арқылы қалыптастыру	Кәсіби рөлдік орталарда қалыптасу кезеңі
4	2025	П.А. Балышев [15]	«Виртуарлы команда», «қашықтан өзара байланыс», «командалық жұмыстың цифрлық форматтары» негізгі тенденция ретінде	онлайн форматтарға бейімделу кезеңі

Дереккөз: авторлар дайындаған.

Бұл тенденциялар командалық жұмысқа дайындық тек дағды немесе құзырет емес, тұлғаның кәсіби, әлеуметтік, мағыналық және технологиялық бейімделуін талап ететін көпдеңгейлі жүйе екенін дәлелдейді.

Қорытынды. Біз болашақтың жоғары технологиялық және өзгермелі еңбек нарығы үшін кадрлар резервін қалыптастыруымыз қажет. Демек, заманның талабы саналатын командада жұмыс жасауға дайындау маман даярлаудың барлық деңгейіндегі білім беруді дамытуға бағытталған тиісті шаралардың бірі болуы шарт.

Көрсетілген тақырыптар бойынша зерттеу барысында қол жеткізілген нәтижелер мынадай қорытындылар мен ұсыныстар жасауға мүмкіндік береді: 1. Командалық жұмысқа дайындық ұғымының мазмұндық-құрылымдық мәні құрылды. 2. Соңғы он жылда жоғары оқу орны жағдайында командалық жұмысқа дайындықты дамытуға ықпал ететін педагогикалық және психологиялық тетіктер жіктеліп, жүйеленді. 3. Командалық жұмысқа дайындаудың маңыздылығы туралы көзқарастар айқындалғанымен, отандық ғылымда жеке диссертация тақырыбы ретінде кешенді қарастырылмағандығы айқындалды. 4. Еліміздегі зерттеулерде командалық жұмыс нәтиже ретінде алынып, жобалық оқыту, STEM және CLIL инновациялық оқыту әдістері арқылы жетуге болатындығы дәлелденеді және soft skills пен 4К (Critical thinking – сыни ойлау, Creativity – креативтілік, Communication – қарым-қатынас, Collaboration – ынтымақтастық) дағдыларының ішіндегі маңызды бір бөлігі ретінде көрініс табады.

Алынған нәтижелер, Google Scholar және DisserCat дерекқорларының біз тапқан еңбектердің аясында жан-жақты қарастырылып, талданды. Дегенмен, бұл мәселе ғылыми-педагогикалық тұрғыдан негізделгенде аталған жүйелермен шектелді. Алайда, болашақта Scopus және Web of Science сайттарындағы ғылыми жарияланымдар зерделеніп, біз ұсынған тұжырымдар әрі қарай толықтырылып, жоғары мектеп жағдайында оқу-танымдық, тәрбиелік қызмет түрін ұйымдастыруда сынақтан өткізу мен растау арқылы мәселені эмпирикалық әдістер арқылы зерттеуге мүмкіндік береді.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1 World Economic Forum. (2016, 2018, 2020, 2023, 2025). The Future of Jobs Report. Geneva: World Economic Forum. [Электрондық ресурс] – URL: <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-2016>; https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2018.pdf; <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2020/>; https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2023.pdf; <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2025/>

2 Уандықова М.Қ., Миркасимова Т.Ш., Астаубаева Г.Н., Мухамеджанова Г.С., Елеукулова А.Д. JIRA курсына оқу үрдісіне енгізудің қажеттіліктері мен артықшылықтары // ҚазККА хабаршысы. – 2024. – № 4 (133). – 235-253 б. DOI: <https://doi.org/10.52167/1609-1817-2024-133-4-235-253>

3 Мамадалиев С.Т., Аутаева А.Н., Бекмурат А.Т. Арнайы педагогтарды кәсіби даярлауда жобалық технологияны қолдану моделі // Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің хабаршысы. «Педагогика ғылымдары» сериясы. – 2025. – № 3(87). – 279-289 б. DOI: <https://doi.org/10.51889/2959-5762.2025.87.3.025>

4 Айтенова Э.А., Сарыбекова Қ.Н., Сманова А.А., Кошимбетова З.Д. Коллаборациялық орта негізінде болашақ педагогтің кәсіби даярлығының теориялық-әдіснамалық негіздемесі // Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы. Педагогика. Психология. Социология сериясы. – 2024. – № 147(2). – 164-179 б. DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-6895-2024-147-2-164-179>

5 Кадерова Д.С., Медешова А.Б. STEM технологияларын енгізу және оларды физика сабағында қолдану // БҚУ хабаршысы. – 2024. – №3(95). – 5-13 б. [Электрондық ресурс] – URL: <https://bulletin.wku.edu.kz/index.php/BulletinWKU/article/view/4494>

6 Ризаходжаева Г., Усембаева И., Баймуханбетов Б. Мектеп оқушыларының саяхатқа деген ынтасын арттырудағы soft skills дағдыларының рөлі // Bulletin of the IUTH. – 2025. – № 3(9). – 160-172 б. DOI: <https://www.doi.org/10.62867/3007-0848.2025-3.13>

7 Кайсағалиева Г.С., Абдрахманова А.О. Оқушылардың сыни ойлауын дамытудағы CLIL рөлі: белсенді оқыту мен ақпаратты талдауға ықпал ететін тәжірибелерді зерттеу // БҚУ хабаршысы. – 2025. – №2(98). – 36–45 б. [Электрондық ресурс] – URL: : <https://bulletin.wku.edu.kz/index.php/BulletinWKU/article/view/6061/511>

8 Таубаева Г.З., Бакетова М.А. Болашақ мектепке дейінгі білім беру мамандарын даярлаудағы педагогикалық үдерістің маңызы // «Педагогика және Психология». – 2019. – №1 (38). – 21-30 б. [Электрондық ресурс] – URL: <https://journal-pedpsy.kaznpu.kz/index.php/ped/issue/view/11/38>

9 Васильева Ю.В. Проблемные ситуации как средство формирования компетенций командного взаимодействия будущих техников: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. – Оренбург, 2017. – 276 б. [Электрондық ресурс] – URL: <https://www.dissercat.com/content/problemnye-situatsii-kak-sredstvo-formirovaniya-kompetentsii-komandnogo-vzaimodeistviya-budu/read>

10 Малышева А. Д. Педагогические условия формирования готовности к работе в команде студентов–билингвов Республики Саха (Якутия): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – Якутск, 2018. – 177 б. [Электрондық ресурс] – URL: <https://www.dissercat.com/content/pedagogicheskie-usloviya-formirovaniya-gotovnosti-k-rabote-v-komande-studentov-bilingvov-res/read>

11 Проненко Е.А. Психологические особенности смыслообразования и формирования межличностных смыслов в ситуации командного взаимодействия: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01. – Ростов-на-Дону, 2019. – 179 б. [Электрондық ресурс] – URL: <https://www.dissercat.com/content/psikhologicheskie-osobennosti-smysloobrazovaniya-i-formirovaniya-mezhlichnostnykh-smyslov/read>

12 Хохлов А.В. Развитие у руководителей общеобразовательных организаций культуры командной работы: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. – Челябинск, 2020. – 223 б. [Электрондық ресурс] – URL: <https://www.dissercat.com/content/razvitie-u-rukovoditelei-obshcheobrazovatelnykh-organizatsii-kultury-komandnoi-raboty/read>

13 Хакимова М.Р. Формирование опыта командной работы у будущих юристов в вузе: дис. ... канд. пед. наук: 5.8.7. – Грозный, 2025. – 271 б. [Электрондық ресурс] – URL: <https://www.dissercat.com/content/formirovanie-opyta-komandnoi-raboty-u-budushchikh-yuristov-v-vuze/read>

14 Князева Е.Г. Формирование компетенции командной работы студентов медицинских специальностей средствами симуляционных технологий: дис. ... канд. пед. наук: 5.8.7. – Калининград, 2023. – 217 б. [Электрондық ресурс] – URL: <https://www.dissercat.com/content/formirovanie-kompetentsii-komandnoi-raboty-studentov-meditsinskikh-spetsialnostei-sredstvami/read>

15 Балышев П.А. Педагогические условия развития компетенции командной работы студентов в электронной информационно-образовательной среде вуза: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. – Санкт-Петербург, 2025. – 215 б. [Электрондық ресурс] – URL: <https://www.dissercat.com/content/pedagogicheskie-usloviya-razvitiya-kompetentsii-komandnoi-raboty-studentov-v-elektronnoi-inf>

REFERENCES

1 World Economic Forum. (2016, 2018, 2020, 2023, 2025). The Future of Jobs Report. Geneva: World Economic Forum. [Electronic resource] – URL: <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-2016/>; https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2018.pdf; <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2020/>; https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2023.pdf; <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2025/>

2 Uandykova, M.Q., Mirkasimova, T.Sh., Astaubaeva, G.N., Muhamedzhanova, G.S., Eleukulova, A.D. (2024). JIRA kursyn oku urdisine engizudin kazhettilikleri men artykshylyktary [Necessity and Advantages of Introducing the JIRA Course into the Educational Process]. *QazKKA*

habarshysy [Bulletin of KazATC], 4(133), 235-253. DOI: <https://doi.org/10.52167/1609-1817-2024-133-4-235-253> [in Kazakh]

3 Mamadaliyev, S.T., Autaeva, A.N., Bekmurat, A.T. (2025). Arnaiy pedagogtardy kasibi dayarlauda zhobalyk tehnologiyani koldanu modeli [Model of Using Project Technology in the Professional Training of Special Education Teachers]. *Abai atyndagy Qazakh ulttyk pedagogikalyk universitetinin habarshysy. Pedagogika gylymdary serijasy* [Bulletin of Abai Kazakh National Pedagogical University. Pedagogical Sciences Series], 3(87), 279-289. DOI: <https://doi.org/10.51889/2959-5762.2025.87.3.025> [in Kazakh]

4 Aitenova, E.A., Sarybekova, Q.N., Smanova, A.A., Koshimbetova, Z.D. (2024). Kollaboraciya lyk orta negizinde bolashak pedagogtin kasibi dayarlygynyn teoriya lyk-adisnamalyk negizdemesi [Theoretical and Methodological Substantiation of Future Teachers' Professional Training Based on a Collaborative Environment]. *L.N. Gumilev atyndagy Euraziya ulttyk universitetinin Habarshysy. Pedagogika. Psihologiya. Sociologiya serijasy* [Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University. Pedagogy. Psychology. Sociology Series], 147(2), 164-179. DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-6895-2024-147-2-164-179> [in Kazakh]

5 Kaderova, D.S., Medeshova, A.B. (2024). STEM tehnologiyalaryn engizu zhane olardy fizika sabagynda koldanu [Implementation of STEM Technologies and Their Use in Physics Lessons]. *BQU habarshysy* [WKSU Bulletin], 3(95), 5-13. [Electronic resource] – URL: <https://bulletin.wku.edu.kz/index.php/BulletinWKU/article/view/4494> [in Kazakh]

6 Rizakhodzha yeva, G., Usembaeva, I., Baimukhanbetov, B. (2025). Mektep okushylarynyn sayhatka degen yntasyn artyrudagy soft skills dagdylarynyn roli [The Role of Soft Skills in Increasing School Students' Interest in Travel]. *Bulletin of the IUTH*, 3(9), 160-172. DOI: <https://www.doi.org/10.62867/3007-0848.2025-3.13> [in Kazakh]

7 Kaisagalieva, G.S., Abdrakhmanova, A.O. (2025). Okushylardyn syni oilauyn damytudagy CLIL roli: belsendi okytu men akparatty taldauga ykpal etetin tazhiribelerdi zertteu [The Role of CLIL in Developing Students' Critical Thinking: A Study of Practices Promoting Active Learning and Information Analysis]. *BQU habarshysy* [WKSU Bulletin], 2(98), 36-45. [Electronic resource] – URL: <https://bulletin.wku.edu.kz/index.php/BulletinWKU/article/view/6061/511> [in Kazakh]

8 Taubaeva, G.Z., Baketova, M.A. (2019). Bolashak mektepke deingi bilim beru mamandaryn dayarlaudagy pedagogikalyk uderistin manyzy [The Importance of the Pedagogical Process in the Training of Future Preschool Education Specialists]. *Pedagogika zhane Psihologiya* [Pedagogy and Psychology], 1(38), 21-30. [Electronic resource] – URL: <https://journal-pedpsy.kaznpu.kz/index.php/ped/issue/view/11/38> [in Kazakh]

9 Vasil'eva, Ju.V. (2017). Problemnye situacii kak sredstvo formirovaniya kompetencii komandnogo vzaimodejstvija budushhih tehnikov: dis. ... kand.ped.nauk: 13.00.08. [Problem Situations as a Means of Forming Competencies of Team Interaction among Future Technicians: Candidate Dissertation in Pedagogical Sciences (13.00.08)]. Orenburg, 276 p. [Electronic resource] – URL: <https://www.dissercat.com/content/problemnye-situatsii-kak-sredstvo-formirovaniya-kompetentsii-komandnogo-vzaimodeistviya-budu/read> [in Russian]

10 Malysheva, A.D. (2018). Pedagogicheskie usloviya formirovaniya gotovnosti k rabote v komande studentov–bilingvov Respubliki Saha (Jakutija): dis. ... kand.ped.nauk: 13.00.01. [Pedagogical Conditions for the Formation of Readiness for Teamwork among Bilingual Students of the Republic of Sakha (Yakutia): Candidate Dissertation in Pedagogical Sciences (13.00.01)]. Yakutsk, 177 p. [Electronic resource] – URL: <https://www.dissercat.com/content/pedagogicheskie-usloviya-formirovaniya-gotovnosti-k-rabote-v-komande-studentov-bilingvov-res/read> [in Russian]

11 Pronenko, E.A. (2019). Psihologicheskie osobennosti smysloobrazovaniya i formirovaniya mezhlichnostnykh smyslov v situacii komandnogo vzaimodejstvija: dis. ... kand.psihol.nauk: 19.00.01. [Psychological Features of Meaning-Making and Formation of Interpersonal Meanings in a Situation of Team Interaction: Candidate Dissertation in Psychological Sciences (19.00.01)]. Rostov-on-Don, 179 p. [Electronic resource] – URL: <https://www.dissercat.com/content/psihologicheskie-osobennosti-smysloobrazovaniya-i-formirovaniya-mezhlichnostnykh-smyslov/read> [in Russian]

12 Hohlov, A.V. (2020). Razvitie u rukovoditelej obshheobrazovatel'nyh organizacij kul'tury komandnoj raboty: dis. ... kand.ped.nauk: 13.00.08. [Development of Teamwork Culture among Heads of General Education Organizations: Candidate Dissertation in Pedagogical Sciences (13.00.08)]. Chelyabinsk, 223 p. [Electronic resource] – URL: <https://www.dissercat.com/content/razvitie-u-rukovoditelei-obshcheobrazovatelnykh-organizatsii-kul'tury-komandnoi-raboty/read> [in Russian]

13 Hakimova, M.R. (2025). Formirovanie opyta komandnoj raboty u budushhih juristov v vuze: dis. ... kand.ped.nauk: 5.8.7. [Formation of Teamwork Experience among Future Lawyers at University: Candidate Dissertation in Pedagogical Sciences (5.8.7)]. Grozny, 271 p. [Electronic resource] – URL: <https://www.dissercat.com/content/formirovanie-opyta-komandnoi-raboty-u-budushchikh-yuristov-v-vuze/read> [in Russian]

14 Knjazeva, E.G. (2023). Formirovanie kompetencii komandnoj raboty studentov medicinskih special'nostej sredstvami simuljacionnyh tehnologij: dis. ... kand.ped.nauk: 5.8.7. [Formation of Teamwork Competence of Medical Students by Means of Simulation Technologies: Candidate Dissertation in Pedagogical Sciences (5.8.7)]. Kaliningrad, 217 p. [Electronic resource] – URL: <https://www.dissercat.com/content/formirovanie-kompetentsii-komandnoi-raboty-studentov-medicinskih-spetsialnostei-sredstvami/read> [in Russian]

15 Balyshev, P.A. (2025). Pedagogicheskie usloviya razvitiya kompetencii komandnoj raboty studentov v elektronnoj informacionno-obrazovatel'noj srede vuza: dis. ... kand.ped.nauk: 13.00.08. [Pedagogical conditions for developing students' teamwork competence in the university's electronic information and educational environment: Candidate Dissertation in Pedagogical Sciences (13.00.08)]. Sankt-Peterburg, 215 p. [Electronic resource] – URL: <https://www.dissercat.com/content/pedagogicheskie-usloviya-razvitiya-kompetentsii-komandnoi-raboty-studentov-v-elektronnoi-inf> [in Russian]

*Сагадатов Р.Т.¹, Сейітказы П.Б.², Рамазанова Д.Ж.³, Отарбаева Л.Л.⁴

^{1,2}Евразийский национальный университет имени Л. Н. Гумилёва

³Актюбинский региональный университет имени К. Жубанова

⁴Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу»

^{1,2,4}Казахстан, Астана

³Казахстан, Ақтобе

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ И ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПОДГОТОВКИ К КОМАНДНОЙ РАБОТЕ: ОБЗОР СОВРЕМЕННЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ (2015–2025 гг.)

Аннотация

В статье на основе обзора отечественных, зарубежных педагогических и психологических исследований за 2015–2025 годы анализируются теоретико-методологические и практические аспекты подготовки будущих специалистов к командной работе. Актуальность исследования обусловлена отсутствием единой систематизации содержательно-структурной характеристики понятия готовности к командной работе и необходимостью переосмысления механизмов её развития в условиях трансформирующегося образовательного пространства. Цель исследования – уточнение содержательно-структурной сущности понятия готовности к командной работе и систематизация эволюционной динамики механизмов её формирования. Исследование основано на методе комплексного качественного обзора литературы с применением контент-анализа и тематического анализа. Экспертный отбор источников осуществлялся на основе рецензируемых публикаций и диссертационных исследований, размещённых в научных базах данных Google Scholar и DissersCat. В качестве результата исследовательской работы были проанализированы компоненты готовности к командной работе в научных трудах и определены шесть основных компонентов. Это: мотивационный; ролевой и функциональный; коммуникативный; принятие групповых решений; эмоциональный и поведенческий; рефлексивный компоненты. Научная значимость представленной статьи заключается в том, что на основе анализа статей в казахстанских научных журналах и международных диссертаций готовность к командной работе определена не просто как навык, а как многоуровневая система, играющая особую роль во взаимодействии личности (будущего специалиста) с людьми, в совместной деятельности и в достижении цели в команде.

Ключевые слова: готовность к командной работе, командное взаимодействие, профессиональная среда, цифровые форматы командной работы, коллаборативная среда, лидерство, сотрудничество.

*Sagadatov R.¹, Seiitkazy P.², Ramazanova D.³, Otarbayeva L.⁴

^{1,2}*L.N. Gumilyov Eurasian National University*

³*K. Zhubanov Aktobe Regional University*

⁴*National Center for Professional Development Orleu*

^{1,2,4}*Kazakhstan, Astana*

³*Kazakhstan, Aktobe*

PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF READINESS FOR TEAMWORK: A REVIEW OF CONTEMPORARY RESEARCH (2015–2025)

Abstract

The article analyzes the theoretical-methodological and practical aspects of preparing future specialists for teamwork based on a review of domestic and international pedagogical and psychological studies published between 2015 and 2025. The relevance of the study is due to the lack of unified systematization of the content-structural characteristics of the concept of readiness for teamwork, as well as the need to reconsider the mechanisms of its development in the context of a transforming educational environment. The purpose of the study is to clarify the content-structural essence of the concept of readiness for teamwork and to systematize the evolutionary dynamics of the mechanisms underlying its formation. The research is based on a comprehensive qualitative literature review using content analysis and thematic analysis methods. The expert selection of sources was carried out on the basis of peer-reviewed publications and dissertation studies indexed in the Google Scholar and DissertCat scientific databases. As a result of the research work, the components of readiness for teamwork in scientific works were analyzed, and six main components were identified. These are: motivational; role and functional; communicative; group decision-making; emotional and behavioral; and reflective components. The scientific significance of the presented article lies in the fact that, based on the analysis of articles in Kazakhstani scientific journals and international dissertations, readiness for teamwork is identified not just a skill, but a multilevel system that plays a special role in the interaction of a person (future specialist) with people, in joint activity, and in achieving a goal as a team.

Keywords: readiness for teamwork, team interaction, professional environment, digital formats of teamwork, collaborative environment, leadership, cooperation.

Редакцияға түсті: 20.07.2026

Рецензиялаудан кейін мақұлданды: 18.09.2026

Жариялауға қабылданды: 25.09.2026